

Nástroje dalšího vzdělávání jako součást procesu profesionalizace akademických pracovníků

Tools for Lifelong Learning as Part of Professional Development of Academic Staff

Margareta Garabiková Pártlová

Erika Nehrerová

Abstrakt: Příspěvek seznamuje čtenáře se studií, která zkoumá otázku profesionalizace akademických pracovníků. Výzkum, který je v příspěvku uveden, se snaží především reflektovat oblast didaktických kompetencí, ve vztahu k jejich naplňování v procesu profesionalizace akademických pracovníků. Příspěvek, na příkladu několika zemí, překládá možnosti či spíše varianty, jak lze rozvíjet profesní kompetence učitelů na VŠ, zejména pak kompetence didaktické.

Klíčová slova: vysokoškolská pedagogika, vysokoškolská didaktika, profesionalizace učitelství na VŠ, kurz vysokoškolské pedagogiky, rozvoj akademických pracovníků, profesní kompetence učitele.

Abstract: Article describes a study that examined the process of lifelong learning, academic staff of the university teaching methodology in relation to their work. It concerns the concept of lifelong learning in the context of real-situations arising in the educational environment and compares the state and possibilities of education and competence development of academic staff in education in several countries.

Keywords: lifelong learning, didactics of undergraduate level, academic staff development

1 Akademická profese - koncept „staff development“

V posledních desítkách let se stále více odborníků zabývá otázkou profesionalizace akademických pracovníků, která je brána jako jedna z možností zkvalitnění například přípravného vzdělávání budoucích učitelů.

Mezi akademické pracovníky podle zákona č. 111/1998 dle § 70 patří:

- ...zaměstnanci vysoké školy, kteří vykonávají jak pedagogickou, tak vědeckou, výzkumnou, vývojovou a inovační, uměleckou nebo další tvůrčí činnost. Akademičtí pracovníci jsou povinni dbát dobrého jména vysoké školy.
- Akademickými pracovníky jsou profesori, docenti, odborní asistenti, asistenti, lektori a vědečtí, výzkumní a vývojoví pracovníci podílející se na pedagogické činnosti.
- Na vysoké škole plní funkci učitelů akademičtí pracovníci.¹

Pojem vysokoškolský učitel nahrazuje díky výše jmenovanému zákonu pojem akademický pracovník. Pod pojmem „vzdělavatel budoucích učitelů“ pak rozumíme akademického pracovníka, který se zaměřuje na vzdělávání budoucích učitelů. Tito vzdělavatele budoucích

---

¹ Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky: Zák. o vysokých školách [w51]. *Ministerstvo školství ČR*. 1998. Dostupné z: http://aplikace.msmt.cz/vysokeskoly/legislativa/Zakon111_uplne_zneni_552.htm.

učitelů potom můžeme rozdělit podle jejich zaměření v rámci přípravného vzdělávání budoucích učitelů, které tvoří tyto složky přípravy:

- Oborově předmětovou
- Předmětově didaktická
- Pedagogicko-psychologická
- Všeobecně vzdělávací
- Pedagogická praxe

Snažíme-li se o profesionalizaci akademických pracovníků či akademických sborů, musíme se podívat na akademické pracovníky z různých úhlů a hledat možnosti jejich profesionalizace. Ze všeho nejdříve si musíme položit otázky:

- Co se od akademického pracovníka všechno očekává? Může být naše očekávání naplněno?
- Co očekává sám akademický pracovník od své profese a od samotné univerzity?
- Jaké podpory se akademickému pracovníkovi dostává?

Príspevek se zaměří především na poslední otázku a předloží možnosti, jak tuto problematiku řeší u nás a ve světě.

Otázkou profesionalizace a vzdělávání akademických pracovníků, tedy i vzdělavatelů budoucích učitelů, se zabývají i ostatní státy. V odborné literatuře lze najít pojmy jako „Teaching/Learning in Higher Education“, „staff development“, „Hochschuldidaktik“ nebo „Aus- und Weiterbildung“ atd., které vyjadřují zkvalitňování akademických pracovníků, akademických sborů a požadavek dalšího vzdělávání vysokoškolských pracovníků.

Ukázalo se totiž jako nezbytné vybavit učitele vysokých škol takovými kompetencemi, které by napomáhaly racionalizovat výuku pro vysoké počty heterogenních studentů, a také zohledňovaly specifika různých typů studia anebo diverzifikované vysokoškolské instituce s různými typy studia anebo diverzifikované vysokoškolské instituce s různými vzdělávacími cíli a výstupy.²

Koncept „staff development“ začíná pronikat do vysokého školství již 70. – 80. letech minulého století.

Jako příklad můžeme uvést výzkum, který probíhal ve Švédsku, kde výzkumný tým (Askling & Jedeskog, 1993) zkoumal akademické pracovníky a jasně ukázal, že mezi akademickými pracovníky jsou velké rozdíly v jejich učitelských profesních kompetencích. Akademické pracovníky rozdělili autoři výzkumu do dvou skupin. Do první patřili akademičtí pracovníci,

kteří přednášejí a vedou semináře v učitelském studiu, ale kteří ve skutečnosti nepůsobí jako učitelé budoucích učitelů. Jsou členy kateder, kde většina výuky a všechno výzkum jsou zaměřeny na akademické otázky. Tito učitelé se sice většinou identifikují jako univerzitní učitelé, ale někdy projevují spíše nechuť k přijetí doporučení, aby více uplatňovali didaktické prvky ve své výuce. Do druhé skupiny pak patřili akademičtí pracovníci-vzdělavatelé budoucích učitelů, kteří připravovali studenty pro výkon učitelské profese či vyučovali pedagogické a psychologické disciplíny. U těchto akademických pracovníků bylo možno pozorovat, že jejich výuka se snaží být i příkladem pro studenty. Plně si uvědomovali důležitost zvládnout jednotlivé hodiny i po stránce didaktické³.

Problém ovšem nastává například tehdy, když první skupina akademických pracovníků připravuje studenty na učitelskou profesi. Akademický pracovník vyučující studenty učitelství v prvním cyklu studia, kdy se studenti zaměřují především na svůj obor, nemusí naléznout

---

² VAŠUTOVÁ, J. (2005). Pedagogické vzdělávání vysokoškolských učitelů jako aktuální potřeba. *Centrum pro studium vysokoškolského školství*, 13(3), 74.

³ ŠVECOVÁ, J. kol. (1997). *Problémy učitelské profese ve světě*. Praha : Ústav pro informace ve vzdělávání, s. 57.

v akademickém pracovníkovi dostatečnou oporu v „roli modelu“ u svého vyučujícího. Tito akademičtí pracovníci jsou často orientováni především na předmětovou profesní kompetenci a ostatní profesní kompetence mohou být na nižší úrovni.

Díky měnícím se požadavkům na výchovu a vzdělávání vznikají i nové požadavky na přípravné vzdělávání učitelů, což se samozřejmě dotýká i vzdělavatelů budoucích učitelů. U akademických pracovníků, a tím i u vzdělavatelů budoucích učitelů, se počítá s postupným růstem v rámci „akademické dráhy“. Pracovní náplní vzdělavatelů budoucích učitelů je provádět vědeckou činnost, s tím spojený i vědecký výzkum, publikování, účast na vědeckých konferencích, účast na grantech, zahraničních stážích, aktivita v odborných asociacích a vědeckých radách či komisích. V neposlední řadě k povinnostem patří i výuková činnost, která se odvíjí podle zaměření jejich oboru. V praxi to znamená, že vzdělavatelé budoucích učitelů jako i akademičtí pracovníci jsou neustále pod tlakem, aby se jejich profese posunula více do pozice „vědce“, jak to i definuje zákon o akademických pracovnících. Nesmíme však zapomenout, že akademický pracovník a vzdělavatelé budoucích učitelů fungují jako „učitelé“, což znamená neustále udržovat krok s praxí, pracovat na kvalitních přednáškách, seminářích a cvičeníh, a to nejen po stránce obsahové, ale též didaktické.

1.1 Nástroje dalšího vzdělávání akademických pracovníků

Jeden z nástrojů, jak zlepšit profesní učitelské kompetence u akademických pracovníků a vzdělavatelů budoucích učitelů, může být například předmět vysokoškolská pedagogika a kurz „Vysokoškolské pedagogiky“, který umožní vzdělavatelům budoucích učitelů získat a prohloubit nové znalosti a dovednosti v oblasti vysokoškolské pedagogiky a dále se zamyslet nad aktuálními problémy a trendy terciálního vzdělávání.

Předmět vysokoškolská pedagogika patří mezi pedagogické disciplíny. Předmětem vysokoškolské pedagogiky je

výchova vzdělávání na vysoké škole v širokém kontextu společenských a mezinárodních proměn, zahrnujících deskripci a komparaci vysokoškolských soustav, jejich historický vývoj a reformy včetně legislativního rámce. Zabývá se rovněž modely a koncepcemi výchovy a vzdělávání na vysoké škole, novými formami studia, organizací studia a vzdělávacími programy, vztahem výuky-výzkumu-praxe, historickým vývojem institucí, jejich aktuálními problémy a prognózami, rovněž akademickým prostředím, akademickou profesí a studentskými subjektem.⁴

Předmět vysokoškolská pedagogika se ještě dále člení na vysokoškolskou didaktiku (Hochschuldidaktik - v Německu), která se zabývá samotným projektováním výuky, inovacemi ve výuce, hodnocením studentů a jejím pilířem je učení a studium (*Lehre und Studium*). V anglicky mluvících zemích pak používají pojem *Teaching/Learning in Higher Education*.

Není to nic nového, již před rokem 1989 museli akademičtí pracovníci mít povinně, dle vyhlášky č.8/1983, která nařizovala vysokoškolským učitelům absolvovat tzv. „systém zvyšování pedagogické kvalifikace vysokoškolských učitelů, tento povinný kurz, který zahrnoval dva stupně pedagogického vzdělávání:

- základní studium vysokoškolské pedagogiky, které měli absolvovat mladí učitelé do 5 let praxe na vysoké škole

---

⁴VAŠUTOVÁ, J. *Strategie výuky ve vysokoškolském vzdělávání*. (2002). Praha : PedF UK, s. 12-13.

- specializované studium vysokoškolské pedagogiky, které bylo vzdělávací povinností pro všechny učitele do 10 let praxe na vysoké škole.⁵

Studium obsahovalo témata z vysokoškolské pedagogiky, která se vztahovala k výchově a vzdělávání studentů na vysoké škole. Mezi další témata patřila například: „akademická profese, formy výuky, osobnost studenta, metodické inovace atd. a vždy byl zohledněn psychologický aspekt.“⁶

Na systému zkvalitňování pedagogické kvalifikace se podílely i takové osobnosti jako například J. Kotásek, P. Byčkovský, J. Mareš, D. Tollingerová aj., kteří vytvořili soubor studijních textů pro samostudium.

Další návrh na zavedení kurzů pro vysokoškolské učitele byl realizován v Československu

v 80. letech byly v Praze a v Bratislavě konstituovány ústavy-Ústavy rozvoje vysokých škol-zabývající se vysokoškolskou problematikou, včetně pedagogického vzdělávání vysokoškolských učitelů. Obě instituce zanikly se změnou vysokoškolských zákonů v 90. letech.⁷

Jeden z důvodů, proč instituce zanikly, byla jejich silná ideologizace, proto jako přežitek komunismu byly instituce zrušeny. Bohužel už nebyly nahrazeny žádnou jinou institucí, která by se zabývala vzděláváním akademických pracovníků.

V České republice momentálně neexistuje zákon či vládní nařízení, které by nařizovalo pro výkon akademické profese absolvování vysokoškolské pedagogiky či vysokoškolské didaktiky. Vždy je to na iniciativě jednotlivých fakult, které například v rámci doktorského studia zařazují seminář či kurz s touto tematikou.

Ústav výzkumu a rozvoje vzdělávání na Pedagogické fakultě v Praze pod odbornou garancí doc. J. Vašutové pravidelně pořádá kurz Vysokoškolské pedagogiky, kam se mohou studenti v doktorském studiu z celé ČR přihlásit a získají osvědčení o absolvování kurzu. Tento kurz je o to cenný, že vzdělavatelé budoucích učitelů si mezi sebou mohou předat dosavadní zkušenosti s výukou na svých domovských fakultách, dostává se jim zpětné reflexe a jsou jim nabídnuty další možnosti, jak vylepšit svou výuku. Cílem doktorského kurzu Vysokoškolská pedagogika je

nejen poskytnout potřebné teoretické zázemí, ale vytvořit prostor pro diskusi a výměnu zkušeností, pro řešení žhavých problémů, pro praktické vyzkoušení metodických postupů. Strategie výuky je založena na interakci, aktivitách, výcviku dovedností, analýze zkušeností, sdělování a sdílení, prezentování modelu. Součástí kurzu je závěrečná práce, v níž doktorand prokazuje, do jaké míry byl ovlivněn, co si z kurzu odnesl a jak nové poznatky reflektuje.⁸

Další kurzy, které mají v náplni vysokoškolskou pedagogiku anebo se snaží o prohloubení profesních kompetencí akademických pracovníků, bychom našli také na jiných místech republiky.

1.2 Přehled kurzů určených pro akademické pracovníky

Tyto kurzy jsou určeny všem akademickým pracovníkům a nejsou zaměřeny pouze na vzdělavatele budoucích učitelů. Jako příklad lze uvést:

---

⁵ VAŠUTOVÁ, J. (2010). Vysokoškolská pedagogika v profesionalizaci vzdělavatelů učitelů. In M. Sirotová, E. Frýdková a kol. *Vysokoškolský učitel-vzdělavatel učitelov*. Zborník z vedeckého seminára. (p. 18). Trnava :UCM FF. [CD-ROM].

⁶ ibid, s. 20.

⁷ ibid, s. 21.

⁸ ibid, s. 20.

- Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem, Přírodovědecká fakulta, která za podpory EU-ESF pořádala kurz „Vysokoškolské pedagogiky pro přírodovědné a technické obory“ v rámci o projektu „Podpora přírodovědných a technických oborů“⁹ Kurz probíhal e-learningovou formou a byl zaměřen na akademické pracovníky.
- Centrum pro studium vysokého školství Praha, pořádalo v roce 2007 „Projekt vysokoškolské pedagogiky“. Projekt byl určen zejména všem začínajícím akademickým pracovníkům.
Cíl projektu byl jednak připravit komplexní multimediální kombinovaný kurz vysokoškolské pedagogiky a naučit vysokoškolské učitele orientovat se v oborech, které nebyly náplní jejich vysokoškolského studia a pomoci nichž by se mohla zkvalitnit pedagogická práce se studenty.¹⁰
- Institut celoživotního vzdělávání Mendelova univerzita v Brně také pořádala v roce 2006 kurz vysokoškolské pedagogiky, podnázvem "Rozvoj pedagogické kompetence začínajících akademických pracovníků na MZLU v Brně".¹¹ Tento kurz byl určen pouze začínajícím akademickým pracovníkům.
- Institut celoživotního vzdělávání VUT v Brně pořádá v roce 2011 až 2012 kurz vysokoškolské pedagogiky pro akademické pracovníky (doktorandy) VUT, v rámci doplňujícího pedagogického studia. „Cílem studia je poskytnout pedagogům VUT ucelené pedagogické vzdělání tak, aby doplňovalo jejich dosavadní především technické vzdělání a umožnilo jeho efektivnější využití ve vzdělávacím procesu.“¹²
- Univerzita v Pardubicích, pořádala v letech 2009-2011 projekt „Rozvoj pedagogických a manažerských kompetencí zaměstnanců Univerzity Pardubice (ROPAM)“¹³ Cílem projektu bylo:
  - Zvýšení pedagogicko-didaktických kompetencí akademických pracovníků prostřednictvím nově koncipovaného kurzu vysokoškolské pedagogiky.
  - Zvýšení manažerských dovedností pro řízení vysoké školy prostřednictvím cíleného vzdělávání akademických i neakademických pracovníků
  - Sdílení dobré praxe rozvoje lidských zdrojů v akademickém prostředí prostřednictvím seminářů a krátkodobých stáží.¹⁴

Přínos tohoto projektu spočívá v prohloubení pedagogických kompetencí. Tento projekt se stal součástí uceleného programu rozvoje zaměstnanců univerzity.

- Západočeská univerzita v rámci celoživotního vzdělávání pořádala kurz pro akademické pracovníky se zaměřením na další rozvoj profesních kompetencí. Tento kurz se otevíral vždy, když se našel dostatek zájemců.
- Univerzita v Ostravě a Slezská univerzita v Opavě přivedla na svět projekt

⁹ Pozvánka na kurz *Vysokoškolské pedagogiky pro přírodovědné a technické obory v rámci o projektu „Podpora přírodovědných a technických oborů“*. Ústí nad Labem, 2011. Dostupné z http://www.csvs.cz/projekty/2011_rcu/pozvanka_VYSPAPTO.pdf

¹⁰ *PROJEKT VYSOKOŠKOLSKÁ PEDAGOGIKA (VYSPA)*. Praha, 2006. Dostupné z <http://www.csvs.cz/projekty/vyspa.pdf>

¹¹ Zahájení kurzů pedagogiky v ak. roce 2006/2007. *Institut celoživotního vzdělávání*. 08. 08. 2012. Dostupné z http://www.icv.mendelu.cz/cz/institut/informace_pro_media/archiv/pedagogika

¹² Doplňující pedagogické studium pro pedagogy (doktorandy) VUT | Institut celoživotního vzdělávání VUT v Brně. *Institut celoživotního vzdělávání VUT v Brně (dříve Centrum vzdělávání a poradenství)*. © 2000–2012. Dostupné z: <http://www.lli.vutbr.cz/doplujici-pedagogicke-studium-pro-pedagogy-vut>

¹³ Univerzita Pardubice: Projekt Rozvoj pedagogických a manažerských kompetencí zaměstnanců Univerzity Pardubice (ROPAM). *Univerzita Pardubice Projekt Rozvoj pedagogických a manažerských kompetencí zaměstnanců Univerzity Pardubice*. 4. březen 2011. Dostupné z: <http://projekty.upce.cz/ropam/projekt.html>

¹⁴ *ibid.*

Zvyšování odborných kompetencí akademických pracovníků (OKAPOUSU)¹⁵. Tento projekt přinesl akademickým pracovníkům možnost zvyšovat si profesní kompetence, a to díky tzv. „Baličkům odborných kompetencí“ a následný přenos nových poznatků, informací, znalostí a dovedností na studenty VŠ. Projekt počítá s maximálním využitím akademických pracovníků z obou univerzit. Cílem projektu je podpora zvyšování odborných kompetencí akademických pracovníků žadatele (Ostravská univerzita v Ostravě) a partnera (Slezská univerzita v Opavě), a tím zvýšení kvality vzdělávání na obou univerzitách. Ostravská univerzita a Slezská univerzita dlouhodobě spolupracují jak v oblasti vědy a výzkumu, tak při rozvíjení nových metod a forem výuky. Výsledky projektu obě univerzity využijí v dalším rozvoji odborných kompetencí pracovníků i při budoucí inovaci studijních programů.¹⁵

V první fázi projektu se zájemci z řad akademických pracovníků obou univerzit, mohli přihlásit do výběrového řízení o zpracování „Baličku odborných kompetencí“. Díky tomu získali 20 hodin konzultací s vybraným odborníkem z VŠ, případně z AV nebo z jiného špičkového pracoviště v ČR či z praxe. Po absolvování první fáze akademický pracovník připravil kurz v e-learningové podobě pro studenty i pracovníky obou univerzit.

Samozřejmě bychom našli ještě další kurzy či semináře, které se zabývají vysokoškolskou pedagogikou, které se snaží prohlubovat profesní kompetence akademických pracovníků a cílovou skupinou většiny kurzů a projektů jsou začínající akademičtí pracovníci. Jednotlivé kurzy a projekty jsou většinou oblastní záležitostí.

U projektů, které pořádají Univerzity v Pardubicích, Ostravě a Opavě, je vidět snaha vedení univerzit, aby tyto kurzy absolvovalo co nejvíce akademických pracovníků na jejich univerzitě.

1.3 Situace v Německu

Pro srovnání s Českou republikou je dobré uvést například situaci v Německu. I zde si uvědomují potřebu profesionalizace akademických sborů, a tím i akademických pracovníků. Výukou vysokoškolské pedagogiky či vysokoškolské didaktiky se zabývají některé univerzity v Německu a zajišťují v rámci svých univerzit kurzy a semináře. Po jejich absolvování získává úspěšný absolvent certifikát, který ho opravňuje vyučovat na univerzitě.

V Německu je vytvořena síť institucí a zařízení, které se bývají vzděláváním akademických pracovníků a vzdělavatelů budoucích učitelů. Výuka probíhá v rámci:

- univerzit;
- národních institucích, jako je například v Bádensko-Württembersko a Bavorsko;
- v akademických institucích, jako je například síť v Hesensku či síť zařízení, která spolupracuje s univerzitou v Severním Porýní-Vestfálsku.¹⁶

Na celostátní úrovni funguje „Akademická pedagogická instituce“, která sdružuje ostatní organizace zabývající se vysokoškolskou didaktikou. Sem patří i DTED, což je Německá společnost pro vysokoškolskou vzdělávací asociaci. Při pravidelných setkávání si stanovují společné úkoly, na kterých posléze v rámci svých institucí zúčastnění aktéři pracují. Díky propracované síti zařízení zabývající se vysokoškolskou didaktikou či „staff development“ získávají akademičtí pracovníci možnost dalšího rozvoje svých profesních kompetencí.

Některé spolkové země v Německu, jako je Bavorsko, Bádensko-Virtembersko a Severní Porýní-Vestfálsko, zavedly získání certifikátu „Hochschuldidaktisches Basiszertifikat“ jako nutnost při působení na svých univerzitách. Získat tento certifikát mohou právě díky síti institucí zaměřující se na vysokoškolskou didaktiku. Příklad lze uvést NRW (Severní Porýní–

¹⁵ Projekty OU. *Projekt ESF Operačního programu*. © 2012. Dostupné z: <http://projekty.osu.cz/okapousu>

¹⁶ Hochschuldidaktische forschung. *TU Dortmund - Universität*. Dostupné z <http://hd-on-line.de/forschung/>

Vestfálsko), která na svých univerzitách nabízí vzdělávací program „Vysokoškolská didaktika“.

Další univerzitou, která si uvědomuje, že akademickým pracovníkům nestačí jen odborné znalosti, ale že je třeba získat i dovednosti v oblasti pedagogiky a psychologie, je univerzita v Osnabrücku. Prof. Dr. Beate Schücking, která zastává funkci více prezidentky pro výzkum a podporuje program osobního rozvoje a rozvoje pracovního kolektivu vědců, si je vědoma, že právě prohloubení znalostí a dovedností v oblasti pedagogiky a psychologie „...je pro nás velmi důležité zlepšovat, neboť jsou potřebné kroky pro zajištění kvalitní výuky“¹⁷.

Další univerzita, která nabízí kurz „Vysokoškolské didaktiky“, je ve Frankfurtu nad Mohanem (Univerzita Johana Wolfganga Goethe). Cílem kurzu je, aby účastník si osvojil různé výukové metody a organizační formy, které mu posléze v praxi usnadní projektování samotné výuky a rozšíří mu jeho vlastní profesní kompetence. Po absolvování kurzu získá účastník „Hochschuldidaktisches Basiszertifikat“¹⁸.

Výše uvedené příklady nám ukazují, jak je důležité, aby vzdělavatelé budoucích učitelů byli dostatečně proškoleni v oblasti terciálního vzdělávání. Jde v podstatě o rozvíjení a podporu učitelských kompetencí u akademických pracovníků, a tím i u vzdělavatelů budoucích učitelů. Jednou z klíčových autorek, které se zabývá problematikou vysokých škol, výukou na vysokých školách, vysokoškolskými učiteli a „Academic Staff Development“ v Německu, je Dr. Brigitte Berendt. Ta zasvětila svou práci a výzkum právě problematice vzdělávání vysokoškolských učitelů. Svou výzkumnou činnost zahájila již v roce 1974 v Německé spolkové republice, a to pod názvem „Plánování, organizování a hodnocení programu pro rozvoj akademických pracovníků“¹⁹.

Výzkumné činnosti se věnuje doposud a od roku 2001 je spolu editorkou příručky pro univerzitní výuku / NHHL, která je pravidelně aktualizována, a jsou v ní odborné články z oblasti výzkumu a praxe v univerzitní výuce.

1.4 Výzkum akademických pracovníků na Fakultě pedagogické, Univerzity v Cumbrii

Na závěr tohoto příspěvku je vložen ještě velice zajímavý výzkum, který se zabýval začínajícím akademickým pracovníkem s délkou praxe maximálně do čtyř let. Tento výzkum byl proveden týmem mezinárodních odborníků pod vedením P. Boyda a K. Harrisové na Pedagogické fakultě Univerzity of Cumbria ve Velké Británii v roce 2010²⁰.

Cílem výzkumu bylo zjistit, jak hodnotí a prožívají akademičtí pracovní svůj vstup do profese akademického pracovníka. V tomto případě se přímo jednalo o vzdělavatele budoucích učitelů.

---

¹⁷ Hochschuldidaktik. *Carl von Ossietzky Universität Oldenburg*. 30.05.2012. Dostupné z <http://www.hochschuldidaktik.uni-oldenburg.de/17349.html>

¹⁸ ELearning-Workshopreihe - Johann Wolfgang Goethe-Universität. *Goethe-Universität - Startseite*. 17. August 2012. Dostupné z: <http://www.megadigitale.uni-frankfurt.de/workshopreihe/index.html>

¹⁹ Dr. Brigitte Berendt. *Freie Universität Berlin: Startseite*. 2011. Dostupné z: <http://userpage.fu-berlin.de/~bberendt/>

²⁰ Boyd, P., & Harris, K. (2010). Becoming a university lecturer in trachet education: expert school teachers reconstructing their pedagogy and identity. In *Professional Development in Education* 36(1–2), pp. 9-24. Dostupné z: <http://dx.doi.org/10.1080/19415250903454767>

Výzkumníci si kladli i podotázku:

- Jaká podpora se začínajícím akademickým pracovníkům dostává při budování jejich profesní identity?
- A jak tuto podporu akademičtí pracovníci hodnotí?

Záměrem studie bylo

pomoci upravit zaškolování nových akademických pracovníků, neboť momentální stav profesních odborníků na pedagogiku je nevyhovující. Efektivnější zaškolování akademických pracovníků pak bude mít pozitivní vliv na vzdělávání nových učitelů na základních a středních školách.²¹

Výzkum byl realizován na výzkumném souboru 16 začínajících akademických pracovníků. Zdrojem dat pak byly:

- polostrukturované rozhovory se samotnými začínajícími akademickými pracovníky;
- polostrukturované rozhovory s jejich úsekovými vedoucími;
- analýza institucionálních dokumentů, které se týkaly jejich jmenování, přijetí a profesního vývoje.

Vhodný vzorem byl vybrán stratifikovaný výběr tak, aby bylo zachováno předmětové spektrum v rámci katedry a byla zachována i vyváženost v rámci pohlaví. Účastníci výzkumu, kteří přišli z „rolí učitelů“ na základní a střední škole, prošli postgraduálním kurzem pro nové přednášející a jinými předmětové kurzy pro učitele, které byly pro přijetí na univerzitu povinné.

Účastníci byli ujištěni, že se jim poskytne anonymita a právo zkontrolovat přepis rozhovoru a pracovní verzi analýzy. Všichni oslovení souhlasili se spoluprací.

Účastníci výzkumu hodnotili formální a neformální složku budování své profesní identity. Výzkumníci dospěli k závěrům, že „i když respondenti nahlíží na formální programy (např. postgraduální kurz pro nové přednášející a jiné předmětové kurzy pro učitele) jako na užitečné a dívají se na ně jako na podporující v jejich výzkumné činnosti, přesto se ukázalo, že nemají ani oni samotní, ani jejich vedoucí oddělení, vysoká očekávání ohledně toho typu aktivit. A zejména nevidí vysoký pozitivní dopad na množství publikační činnosti a výzkumné aktivity, neboť v tomto případě jde především o individuální zájem. „Souhlasit s něčím ještě neznamená, že se aktivity budu účastnit aktivně“²².

Další zajímavý poznatek se týkal samotného projektování výuky a možných „rolí modelů“. Ukázalo se, že většina respondentů se snaží identifikovat ve způsobu výuky se svými „pracovně staršími“ kolegy a dále se ukázalo, že velice obtížně se zbavují způsobu výuky z nižších stupňů škol.

Svou novou roli převážně charakterizovali jako roli „učitele“ ve vyšším stupni vzdělávání, ale ne jako „akademika“ nebo „badatele“.

S tímto je úzce spjatá kategorie, která se objevila při analýze a byla pojmenována jako „učební přenos“, protože se vztahovala na způsob, ve kterém pedagogové cítili, že byli schopni aplikovat svou předchozí zkušenost s učením, dovednosti a porozumění své nové role ve vyšším vzdělávání. Zde docházelo k zajímavému zjištění. Vzdělavatelé budoucích učitelů se v počátcích své profesní dráhy spoléhali především na přednáškový učební styl, a to ze dvou důvodů. Jedním z nich byla jejich představa a zkušenost o učení na univerzitách a druhý

---

²¹ ibid, s. 10.

²² ibid, s. 13.

důvod byl nedostatek sebevědomí v „teoretické rovině“ znalosti o předmětu. Přístup formou přednášení se jim zdál být méně riskantní než strategie zahrnující diskuzi.

Uvedená výzkumná studie poukazuje na jev, kdy nový akademický pracovník na pedagogické fakultě preferuje převážně neformální podporu v období do čtyř let od začátku svého působení a vysvětluje okolnosti existence tohoto jevu. Vzdělavatel budoucích učitelů ve výuce budoucích učitelů potřebuje být podporován. Díky této podpoře pak může nastartovat vlastní profesní vývoj a aktivně se zaměřovat na svou výuku i na plánovanou výzkumnou činnost.

Cílená a systematická evaluace výukových programů se zaměřením na osobnostní a sociální rozvoj je jedním z důležitých a nepostradatelných metodických kroků. K dosažení relativně objektivních údajů při ověřování efektivity výukového programu se používá velká škála výzkumných metod. Aby uvedené metody plnily svoji funkci, musí se aplikovat prostřednictvím evaluačního modelu. Za inspirativní lze považovat model D. L. Kirkpatrick a J. D. Kirkpatrick²³. Autoři se zamýšlejí nad tím, co by výukové programy měly ovlivňovat, čeho by se konkrétně měly týkat, co může být předmětem zjišťování efektivity výuky apod. Evaluační model od zmiňovaných autorů zahrnuje hodnocení tréninkových aktivit a jejich účinků na několika úrovních:

1. Reakce: jedná se o posouzení spokojenosti žáků s výukovým programem.
2. Učení: týká se změn v oblasti znalostí, postojů a dovedností účastníků.
3. Chování: ověřuje se, zda došlo k pozitivním změnám v chování účastníků.
4. Výsledky: zjišťuje se, jaký měl výukový program vliv např. na zlepšení sociálního klimatu školní třídy.

Tento výzkum ukazuje, jak řeší otázku profesionalizace akademických pracovníků ve Velké Británii. Záměrně je zařazen na konec příspěvku, aby se čtenář zamyslel nad možnostmi profesionalizace akademických pracovníků i u nás.

Literatura

- Gavora, P. (2000). *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido.
- Hermochová, S. In R. Komárková, I. Slaměnik, I. & J. Výrost, J. (2001). *Aplikovaná sociální psychologie III*. Praha: Grada.
- Chráska, M. (2006). *Úvod do pedagogického výzkumu*. Olomouc: UP.
- Kirkpatrick, D. L., & Kirkpatrick, J. D. (2005). *Transferring Learning to Behavior*. San Francisco, U.S.A.: Berrett-Koehler Publisher.
- Švecová, J. kol. (1997). *Problémy učitelské profese ve světě*. Praha : Ústav pro informace ve vzdělávání.
- Vašutová, J. (2005). Pedagogické vzdělávání vysokoškolských učitelů jako aktuální potřeba. *Centrum pro studium vysokoškolského školství*, 13(3).
- Vašutová, J. (2002). *Strategie výuky ve vysokoškolském vzdělávání*. Praha: UK-PedF.
- Vašutová, J. (2010). Vysokoškolská pedagogika v profesionalizaci vzdělavatelů učitelů. In M. Sirotová, E. Frýzková a kol. *Vysokoškolský učitel-vzdělavatel' učitel'ov*. Zborník z vedeckého seminára. Trnava: UCM FF. [CD-ROM].

---

²³Kirkpatrick, D. L., & Kirkpatrick, J. D. (2005). *Transferring Learning to Behavior*. San Francisco, U.S.A.: Berrett-Koehler Publisher, s. 57-61.

Použité internetové zdroje

- Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky: Zák.o vysokých školách [w51]. *Ministerstvo školství ČR*. 1998. Dostupné z http://aplikace.msmt.cz/vysokeskoly/legislativa/Zakon111_uplne_zneni_552.htm
- Pozvánka na kurz Vysokoškolské pedagogiky pro přírodovědné a technické obory v rámci o projektu „Podpora přírodovědných a technických oborů“*. Ústí nad Labem, 2011. Dostupné z: http://www.csvs.cz/projekty/2011_rcu/pozvanka_VYSPAPTO.pdf
- PROJEKT VYSOKOŠKOLSKÁ PEDAGOGIKA (VYSPA)*. Praha, 2006. Dostupné z <http://www.csvs.cz/projekty/vyspa.pdf>
- Zahájení kurzů pedagogiky v ak. roce 2006/2007. *Institut celoživotního vzdělávání*. 08. 08. 2012. Dostupné z http://www.icv.mendelu.cz/cz/institut/informace_pro_media/archiv/pedagogika
- Doplňující pedagogické studium pro pedagogy (doktorandy) VUT | Institut celoživotního vzdělávání VUT v Brně. *Institut celoživotního vzdělávání VUT v Brně (dříve Centrum vzdělávání a poradenství)*. © 2000–2012. Dostupné z <http://www.lli.vutbr.cz/doplnujici-pedagogicke-studium-pro-pedagogy-vut>
- Univerzita Pardubice: Projekt Rozvoj pedagogických a manažerských kompetencí zaměstnanců Univerzity Pardubice (ROPAM). *Univerzita Pardubice Projekt Rozvoj pedagogických a manažerských kompetencí zaměstnanců Univerzity Pardubice*. 4. březen 2011. Dostupné z <http://projekty.upce.cz/ropam/projekt.html>
- Projekty OU. *Projekt ESF Operačního programu*. © 2012. Dostupné z <http://projekty.osu.cz/okapousu>
- Hochschuldidaktische forschung. *TU Dortmund - Universität*. 14.06.2012. Dostupné z <http://hd-on-line.de/forschung/>
- Hochschuldidaktik. *Carl von Ossietzky Universität Oldenburg*. 30.05.2012. Dostupné z <http://www.hochschuldidaktik.uni-oldenburg.de/17349.html>
- ELearning-Workshopreihe - Johann Wolfgang Goethe-Universität. *Goethe-Universität - Startseite*. 17. August 2012. Dostupné z <http://www.megadigitale.uni-frankfurt.de/workshopreihe/index.html>
- Dr. Brigitte Berendt. *Freie Universität Berlin: Startseite*. 2011. Dostupné z <http://userpage.fu-berlin.de/~bberendt/>
- Boyd, P., & Harris, K. (2010). Becoming a university lecturer in trachet education: expert school teachers reconstructing their pedagogy and identity. In *Professional Development in Education*, . 36(1–2), pp. 9-24. Dostupné z <http://dx.doi.org/10.1080/19415250903454767>

Kontakt

Mgr. Margareta Garabiková Pártlová, PaedDr. Erika Nehrerová
Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Fakulta pedagogická
Katedra pedagogiky a psychologie
Jeronýmova 10
371 15 České Budějovice
garabik@pf.jcu.cz, enehrerova@pf.jcu.cz